

DÜNYA BANKASI, SOSYAL RİSK YÖNETİMİ VE YÖNETİŞİM

World Bank, Social Risk Management And Governance

Özlem KÜÇÜK*

Öz

Yönetişim, hükümetlerin ötesinde ülke yönetimlerinden alınan yetkilerle beraber bir dizi kurum ve aktöre atıfta bulunur. Geleneksel anlamda devletin veya hükümetin otoritesine meydan okur ve hükümetin bir devletin tek güç merkezi olmadığını söyler. Yönetişim, yerel, ulusal ve ulus üstü kurumların toplu eylemlerine ilişkin güç bağımlılığını tanımlar. Kendi kendini yöneten bir ağ, belirli bir alanda ortak mutabakat doğrultusunda talimat verirken bu alanda, hükümetle birlikte çalışma ve kamu yönetimine ilişkin sorumlulukları paylaşma yetkisine sahiptir. Dünya Bankası, 1990'lı yıllarda iyi yönetişim üzerine politika üretmeye başlamış ve başta sağlık alanında olmak üzere merkezi planlama ve yönetimden yerelleşme ve özelleşme yoluyla yönetişim uygulamalarına geçişi kolaylaştırmıştır. Böylelikle Banka, düzenleyici devletin tamamlayıcısı olarak gördüğü yönetişim üzerine yoğunlaşmıştır. Nitekim Banka Yıllık Rapor kataloğunda (2002) herkesin yaşam kalitesini artırarak, yoksulluğu azaltmak üzere yönetimde kalitenin anahtarı olarak yönetişimi öncelediğini duyurmuştur. 20. yüzyılın sonlarında sosyal yatırım fikrine yönelen Dünya Bankası, sosyal politikayı sosyal risk yönetimi ile birleştirerek meşrulaştırmanın bir yolu olarak görmüştür. Zira 1980'lerde Dünya Bankası, kamu harcamalarında kesintiler için yapısal uyum programlarını (YUP) uygulamaya sokarak 1990'larda Banka'ya karşı küresel tepkiyi ateşlerken bir halkla ilişkiler felaketine neden olmuştur. Böylece Banka, sosyal risk yönetimi ile içine düştüğü iç krizden kendini meşrulaştırma yoluna gitmiştir. Sosyal Risk Yönetimi, YUP'un yoksul ve kırılgan gruplarda

ABSTRACT

The term governance derives from the concepts of governing and managing and was first used in the 1989 report of the World Bank to refer to the democratic participation of institutions and actors beyond Government. Thus governance defines the power distribution in relations between institutions integrated into common action. A self-governing network working with the Government in a given area is empowered to issue orders and share economical decisions and public administration responsibilities. Both social networks and social media are the most important elements that feed the transition from the state government to governance. Particularly, the principles of freedom, transparency, rule of law, civil society, and electoral democracy, which are the instruments of governance, are thought to have a share in the transition from representative democracy to participatory democracy through social networks. The World Bank started to produce policies on good governance in the 1990s, especially in the field of health and education, it started governance practices from central planning and management through decentralization and privatization. Thus, the Bank embarked on a path of legitimation from the internal crisis it was in through social risk management. Social Risk Management is a precaution against social security losses and risks caused by Structural Adjustment Reforms in poor and vulnerable groups. This study argues the notion of governance, good governance, social risk management, and the

* Öğr. Gör. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ozlem.kucuk@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7717-2439.

neden olduğu sosyal güvenlik kayıplarıyla oluşturduğu risklere karşı önlemdir. Bu çalışma, Dünya Bankası'nın, küresel serbest piyasa ekonomisinin sağlıklı bir şekilde gelişimini sürdürülebilmek üzere oluşan sosyal riskleri önleme ve ekonomik kararlara dahil olma öncelikli olarak yapılandırıldığı yönetim kavramını, önemini, etkilerini ve Banka'nın hükümetlere yoksulluğu önleme aracı olarak önerdiği kısa vadeli çözümlerden sosyal risk yönetimini sorgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dünya Bankası, Sosyal Risk Yönetimi, Sosyal Politika, Yönetişim, Doğrudan Yabancı Yatırım*

issue of increasing the quality of management, which is prioritized by the World Bank for a sustainable market economy. A mixed research method was used in this article. The reports and studies of the World Bank and OECD on the concept of governance and multidisciplinary scientific resources on the concept of global governance were used

Keywords: *World Bank, Social Risk Management, Social Policy, Governance, Foreign Direct Investment*

1. GİRİŞ

“Dünya Bankası, sivil toplum, yerel şirketler, çok uluslu şirketler, yabancı şirketler ve hükümetler arasında sorun çözenin sağlıklı yollarını bulmaları için iletişim kurmalarına ve ortak ideallerini piyasa özgürlüğü çerçevesinde gerçekleştirmelerine yardım etmektedir. Zira Banka, piyasa özgürlüğüne dayalı bireysel insan hakları çerçevesinde küresel sosyal politika üreticisidir” (Küçük, 2019).

Yoksulluk yönetimi (yoksulluk yönetimi), kapitalist toplumun kalıcı ve paradoksal bir özelliğidir. Yoksulluk yönetimi temel yaşam hakkını korumak ve sosyal bozulmayı önlemek için birincil öncelikli görevler arasındadır. Yoksulluk yönetimi, hem yoksulları işgücü piyasasına geri döndürmek hem de işgücü piyasasında kalmaları sağlamak üzere yoğunlaşır. 20.yüzyılın sonlarına doğru geliştirilen sosyal yatırım kavramı devletin yoksulluğu ele alma ve yoksulluğu önleme biçimi açısından farklılıklar göstermektedir (Baker, Evans ve Hennigan, 2020).

Dünya Bankası'nın “Yoksulluk” isimli 1990 Dünya Kalkınma Raporu, yoksul ülkelerdeki ekonomik büyümenin sermaye-yoğun olmaktan çok emek-yoğun olarak gerçekleştirildiğini ve bu durumun temel sosyal hizmetlerin daha iyi finanse edilmesi gereğini ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Rapor, YUP'un hiçbir şekilde terk edilmemesi gerektiğini ancak yoksulluğun düzeyi ve yoğunluğu üzerinde endişelerin arttığını belirtmektedir (World Development Report, 1990).

Uluslararası finans kuruluşlarının (IMF ve Dünya Bankası; Banka'ya üye olmak isteyen bir ülke Fon'a da üye olmak zorundadır ve bu tersi içinde geçerlidir), üye ülkelere yabancı sermayenin çekilmesi ve yapısal uyum reformlarına uyum sağlamaları hususunda müdahalesi, aynı zamanda küresel pazarlara gönderilen bir sinyaldir. Nitekim Banka, üye devletlerin yoksulluğu azaltmak üzere kullandığı

kamu müdahalesi araçlarını yapısal uyum reformları aracılığıyla yönlendirmektedir (Blanton, Blanton ve Peksen, 2015).

Dünya Bankası, kentsel toplu taşıma hizmetlerinde acil finansman ve tedarik krizine yanıt olarak Avrupa ve Orta Asya'da yer alan eski sosyalist ülkelerdeki 20 şehrin faydalandığı sekiz kredi vermiştir. Yapısal uyum reformu kapsamındaki projelerin ana stratejisi, rehabilitasyon, filo değiştirme, ücretleri artırma, gelirleri artırma, sübvansiyon ödemelerinde disiplin oluşturma, kamuya ait operatörleri azaltma, özel sermaye ve becerileri geliştirme olarak ifade edilen şartlı yeniden yapılandırma'dır (Mitric, 2003).

Sosyal yatırım devletine yönelik genişleme, Dünya Bankası'nın insancıl yüzü kalkınma, yapısal uyumun sosyal boyutları gibi konulara eğilmesine ve toplumun en kırılgan grubu olan en fakirlere yönelik çeşitli programlar uygulamasına neden olmuştur. Önceleri refah devleti harcamaları ekonomik krizlerin en kötü etkilerinin kolay şekilde atlatılmasında çok önemliydi. Türkiye'de 19.02.2001'de yaşanan siyasal gerginlik sonrası, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda %20'ye yakın bir düşüş yaşanmış, faizler çok yüksek oranlara ulaşmıştır. Dolarda büyük bir kırılma yaşanmıştır. Dünya Bankası, en önemli müşterilerinden biri olan Türkiye'nin girmiş olduğu krize kayıtsız kalmamış ve 13 Eylül 2001 yılından 12 Nisan 2016 yılına kadar süren Sosyal Riski Azaltma Kredisi Projesini uygulamaya koymuştur. Böylece 2001 ekonomik krizinin, yoksul hane halkları üzerindeki etkisi hafifletilerek gelecekte bu tür risklere dayanma kapasitelerini artırmak amaçlanmıştır. Nitekim 1) hassas gruplara mevcut kanallar aracılığıyla hızlı bir yardım yanıtı olarak bir uyum bölümünün oluşturulmasına, yardım programları için yapılan ödemeler arasında okul malzemeleri ve ders kitapları; ilaçlar ve tıbbi malzemeler ile sosyal yardım programlarının genişletilmesi; 2) yoksullar için sosyal güvenlik ağlarını hedefleyen devlet kurumlarının kurumsal kapasitesinin oluşturulmasına yönelik bir yatırım payı ayrılmasına; 3) eğitim ve sağlıkla ilgili olumlu aile davranış değişikliği şartıyla, çocuklu ailelerin en yoksul yüzde altısını hedefleyen genişletilmiş bir sosyal güvenlik ağını finanse etmek için şartlı nakit transferleri (hibeler); 4) yoksulluğu azaltmayı amaçlayan istihdam fırsatlarını artırmak üzere iller ve yerel topluluklar tarafından önerilen kilit programları güçlendiren ve finanse eden yerel yatırımlar şeklinde bir gündem açıklanmıştır (Hürriyet, 2001; World Bank, 2001).

Yapısal reformlar, olağan kemer sıkma önlemlerinden farklıdır, çünkü önerilen önlemler sadece kamu harcamalarını için değildir, hatta bazen hiç azaltmaz; bunun yerine asıl amaç, istihdam ve refah konularını ve ekonominin diğer yönlerini yöneten kurumsal çerçeveyi değiştirmektir. Dolayısıyla, kemer sıkma önlemleri tipik olarak kısa vadeli etkilere sahipken, yapısal reformlar tam etkilerini ancak zaman

içinde gösterir. Yapısal reform çağrıları yeni değildir. Örneğin Lizbon Stratejisi, 2010 yılına kadar Avrupa'yı en rekabetçi ekonomi haline getirmek için yapısal reformlara duyulan ihtiyacın altını çizmiştir. Türkiye Dünya Bankası'ndan ilk yapısal uyum kredisini 25 Mart 1980'de almıştır. Özsuca ve Töksöz (2003)'e göre yapısal uyum reformları, özelleştirmeyi dayatırken, kamu kesimini daraltmakta ve yasal düzenlemeleri gevşeterek, uzun vadede istihdam kayıplarına ve iş güvencesizliklerine neden olmaktadır (Özsuca ve Töksöz, 2003; Hermann, 2017).

Basu ve Miroshnik (2013), 1990'lı yıllarda planlı karma ekonomiden, piyasa ekonomisi kurmaya yönelik yapısal reform sürecini ve Hindistan için sonuçlarını incelemiştir. Elde edilen sonuçlar arasında kamu alanında istihdamın küçülmesi, tarım alanında daralma, Hint parasının zamansız devalüasyonu, genellikle finansman alanında doğrudan yabancı yatırımlarının ekonomiyi yapay olarak canlandırması, yoksulluğun Dünya Bankası normlarına göre gerçeklerden uzak şekilde yeni bir hesaplama şekliyle ört-bas edilmesini bulunmaktadır. İlaveten, Çin'in piyasa ekonomisine geçişteki başarısı için kamu kontrolünde planlı geçiş ile doğrudan yabancı yatırımları imalat alanına yoğunlaştırarak, tesis ve makinelere yatırım yapılması gösterilmiştir (Basu ve Miroshnik, 2013).

IMF ve Dünya Bankası şartlarına dâhil edilen kamu hizmetlerinde küçülme, genellikle özelleştirme planlarıyla bağlantılıdır ve IMF ile Banka'nın talimatlarıyla hükümetler, işletmeleri özelleştirmeye hazırlamak için binlerce işçiyi işten çıkarmayı kabul ederler. Özelleştirme, yapısal uyum politikası paketinin temel unsurlarından biridir. Özelleştirmeye örtülü destek, IMF ve Banka'nın ideolojik bir inancıdır. Arjantin 20. yüzyılın başlarında tüm dünyada kişi başına GSYİH'nın en yüksek olduğu on ülkeden birisi olmuştur. Ancak 20. yüzyılın sonlarında IMF ve Dünya Bankası tavsiyeleri doğrultusunda on yıl süren ekonomik reformlardan sonra, Arjantin umutsuz bir ekonomik krize girmiştir. Ekonomi daralırken, işsizlik hızla artmış ve ülkenin dış borç ödemelerini geri döndürmek zorlaşmıştır. Arjantin, temerrüde düşmekten kaçınmak için, eski kredilerin ve yükümlülüklerin faizini ödemek ve yabancı yatırımcıların geri çekilmesini önlemek üzere yeni bir yabancı fon akışı için Dünya Bankası ve IMF ile müzakerelerde bulunmuştur (Lloyd ve Weissman, 2002, s. 433).

Lethbridge (2015, s. 203), Dünya Bankası Grubu üyeleri arasında özellikle Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA) ve IFC (Uluslararası Finans Kurumu)'nin ülkelerin ulusal sağlık sistemlerini etkileyerek bölgesel kalkınma bankaları ile çok uluslu ve ulusal şirket çıkarları doğrultusunda yatırım ittifaklarının Dünya Bankası politikalarını nasıl kolaylaştırıldığını incelemiştir. ABD sosyal politika modeline dayalı bir sağlık sistemi, sağlık hizmetlerinin maliyetini, fiyatlandırılmasını ve sa-

tışını kolaylaştıran bir finansal altyapıya ihtiyaç duymaktadır. Piyasaya yeni giren özel sektör şirketleri piyasaya girmeden önce bu tür bir finansal altyapı oluşturmak üzere özel yatırımlara başvurur. IFC, MIGA ve üç bölgesel kalkınma bankası tarafından yapılan bir dizi yatırım, sağlık hizmeti verecek yeni özel şirketler oluşturmayı hedefler. Nitekim birçok ulus ötesi şirket ve yatırımcı, neredeyse ulusal ve uluslararası her şirkette yer almaktadır (Lethbridge, 2005, s. 203).

Küresel olarak, yönetim mekanizmaları çeşitli düzeylerde yapılandırılmıştır ve bu mekanizmalar, çok uluslu şirketlerin faaliyetleri de dâhil olmak üzere ekonomik ve sosyal davranışlarını etkilemektedir. Ulusal düzeyde yönetim, çok uluslu şirketlerin, ev sahibi ülkelere sağlayacağı kazançlar için çeşitli potansiyeller üretme-deki rolü nedeniyle özellikle önemli olabilir. Sağlam bir ulusal düzenleyici politika ve etkin uygulama, standartları yükseltmeye, eşit koşullar yaratmaya, üretkenliği ve rekabeti artırmaya yardımcı olabilir ve Uluslararası Çerçeve Anlaşmaları gibi ulus ötesi yönetim düzenlemelerinin yanı sıra, dibe doğru küresel bir yarışa engelleme-ye katkıda bulunabilir (ILO, 2017).

Batı toplumlarında demokrasi, eşitlik, insan hakları ve çoğulculuk yirminci yüzyılın son yarısının hâkim toplumsal hedefler arasında yer almıştır. 1990'lardan bu yana, ilgili hedefler ve bağlantılı kavramlar giderek artan bir şekilde kamu politikası söyleminin nesnesi haline dönüşmüştür. Ortak değerlere dayalı vatandaşlık, sosyal uyum ve yönetim, politika görüşmeleri için öncelikler arasında bulunmaktadır. Son zamanlarda kurumsal çevre ve yönetim, yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınma için kilit parametreler olarak kabul edilmiştir. Neo-klasik büyüme teorisyenlerine göre, iyi yönetişimin kurumsal yapısında yer alan iyi politikalar ve iyi kurumlar, küreselleşmenin faydalarının gerçekleşmesi için gerekli koşullardır (Lévy, 2005, s. 134).

Bir tür kurum olarak yönetim, Dünya Bankası'na göre ekonomik kalkınma-da kritik bir rol oynamaktadır. Nitekim Dünya Bankası için ülkelerin sürekli kalkınma hedeflerini yakalayabilmelerinin en önemli yollarından birisi, yönetişimdir. Banka'ya göre sürdürülebilir kalkınmanın altyapısında katılımcı yönetim, veri üretimi ve gösterge izleme gibi olgular yer almaktadır (Marlee Tichenor, Sally E. Merry, Sotiria Grek, Justyna Bandola-Gill, 2022).

Dünya Bankası ilk defa, Sahra Altı Afrika ülkeleri için 1989'da yeni bir kalkınma reçetesi olarak yönetişimi gündeme getirmiştir. 1970'lerde üretim sistemlerinde meydana gelen teknolojik inovasyonlar Fordist sisteminin sonu ve "Post-Fordist" politikaların başlangıcı ile sonuçlanmıştır. Üretim sistemlerinde yaşanan değişiklik ekonomiye ve politik sisteme yansırken kamu yönetiminde gözlemlenebilir bir

değişime neden olmuştur. Sovyetler Birliği'nin sona ermesi ve Rusya'nın kuruluşu ile birlikte BM, Dünya Bankası, OECD, IMF, gibi uluslararası kuruluşlar ve AB gibi ulus-üstü bölgesel ittifaklarla post Washington Mutabakatı sonrası, yeniden yapılandırma şekillendirilmiştir (Yılmaz, 2010, s. 180).

Deacon (2007, s. 1), küresel sosyal politikayı, uluslar üstü sosyal politikalar (küresel yeniden dağıtım, küresel sosyal haklar ve küresel sosyal düzenleme) ile ulusal sosyal politika için sosyal politika reçeteleri olmak üzere iki ayaklı bir olgu olarak tanımlar. 1990'larda, Dünya Bankası emeklilik politikasında egemen küresel aktör olarak kendini konumlandırmıştır. Ülkeleri, kamu alanlarını kısmen özelleştirmeye ikna etmek üzere bir kampanyada ulus ötesi aktörlerden oluşan bir koalisyona öncülük etmiştir. Latin Amerika'daki reform deneyimlerinden yararlanarak, bilhassa Orta ve Doğu Avrupadaki birçok ülkeyi kamusal emeklilik sisteminden bireysel emeklilik sistemine yönlendiren Dünya Bankası önemli bir başarıya imza atmıştır (Deacon, 2007; Heneghan ve Orenstein, 2019).

Bu makalede kullanılan veriler, Dünya Bankası Grubu başta olmak üzere, OECD, UNCTAD ve ILO'nun küresel ekonomik ve finansal görünüm raporları ve yayınları ile **kütüphane linki üzerinden** SagePub, Jstor, Spring link, Emerald Insight gibi multidisipliner veri tabanları üzerinden yönetim, sosyal risk yönetimi, sosyal yatırım ve Dünya Bankası anahtar kelimeleri kullanılarak derinlemesine araştırma yapılarak hazırlanmış, sosyal risk yönetimi, yönetim ve Dünya Bankası başlığı altında en fazla Global Governance ve Global Social Policy dergilerinde makale konusuyla ilgili çalışmalara ulaşılmıştır. İlave olarak Dünya Bankası'nın Moğolistan, Hindistan, Arjantin, Şili ve Sahra Altı Afrika ülkelerinde yapısal uyum reformları, etkileri, sonuçları ve yönetim uygulamaları incelenmiştir.

Makale de aşağıdaki sorulara yönelik olarak bilimsel araştırma yapılmıştır:

- Dünya Bankası, doğrudan yabancı yatırımlar, piyasa ekonomisi ve yönetim
- Sosyal yatırım, sosyal risk yönetimi ve yönetim arasındaki neden-sonuç ilişkisi.

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın teorik arka planı, 20. yüzyılın sonlarına doğru sosyal politika kavramına bir katkı olarak ortaya çıkan sosyal yatırım fikrinin meşrulaştırılması ardından küresel yönetim fikrinin nasıl doğduğuna odaklanmıştır. Dünya Bankası'nın sosyal yardıma (koşullu nakit transferleri, eğitim yardımları, mikro krediler, vb.) dayalı koşullu kredileri vasıtasıyla kamu alanına müdahalesi ile küresel

yönetişimin meşru bir zemine oturtulması mümkün olmuştur. Dünya Bankası, savaştan etkilenen ve gelişmekte olan ülkelerin inşasına ve kalkınmasına yardımcı olmak üzere politik olmayan yatırımlar yapmak ve kalkınmayı kolaylaştırmak için kurulmuştur. Banka'nın kuruluş sözleşmesinde üye ülkelerin iç işlerine karışmama, siyaset yapmama hükmü vardır. Ancak bu durum zamanla değişmiştir. Dünya Bankası, 1980'li yıllarda Washington Mutabakatı sonrası uygulamaya konan neoliberal politikaların bir sonucu olarak kredi politikasına koşulluluk ilkesi getirmiştir. Koşulluluk krediyi talep eden ülkeden bir dizi politika değişikliğini yapması şartına bağlı olarak kredinin yâda hibenin serbest bırakılmasıdır. Yapılması gereken politika değişikliklerine ve uygulamalarına yapısal intibak/uyum ismi verilmiştir. 1960 yılının Eylül ayında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin görevi, kalkınma planlarını hazırlamak ve başbakanlığa bağlı bir ihtisas kurumu olarak, danışmanlık yapmaktır. 1980 sonrası ihracatı teşvik ve yabancı yatırımların önündeki engelleri kaldırmaya yönelik bir politika uygulamaya konmuştur. Böylece kalkınma planlarında yeni bir yaklaşım aynı zamanda DPT'nin yapısında değişime neden olmuştur. 16 Eylül 1993 tarih 511 sayılı KHK ile DPT bünyesinde "Yapısal Uyum Sosyal Politikalar ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü" kurulmuştur.

Devlet ve piyasa arasındaki gelişen ilişkinin arka planına karşı bu makale, mevcut kurumsal çerçeve ve kamu yönetiminde dönüşüm, Dünya Bankası ve küresel yönetim ile küresel işbirliği ve piyasa ekonomisinin korunmasında iyi yönetim sorunları olmak üzere birbiriyle ilişkili üç konuya odaklanmaktadır. Bahsi geçen üç konu, yönetim, sosyal risk yönetimi ve Dünya Bankasıdır. Bu çalışma, Dünya Bankası ve yönetim ilişkisini ve küresel piyasa ekonomisinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında sosyal riskin azaltılması hususu incelemektedir. Dünya Bankası tarafından az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere verilen kredilerin koşulu olarak sunulan yönetimin, çoğulculuk, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve kalkınma açısından taşıdığı önem değerlendirilecektir. Sosyal Çalışmalara ilişkin araştırmalarda dünya genelinde güvenilen kuruluşlardan OECD, UNCTAD, Dünya Bankası verileri beraberinde multidisipliner veri tabanlarında küresel yönetim, sosyal risk yönetimi ve Dünya Bankası temalı araştırma makaleleri taranmıştır. Dünya Bankası ve OECD, küresel yönetim uygulamalarında en önemli aktörlerdir. Çalışmada, başta Dünya Bankası Kalkınma Raporları (World Development Reports) ve OECD raporlarında yönetim ve sosyal risk yönetimi konusu araştırılmış ve karşılaştırılmıştır. Banka'nın Türkiye, Şili, Moğolistan, Arjantin, Hindistan, Sahra Altı Afrika ülkelerinde yapısal uyum reformları, etkileri, sonuçları ve yönetim uygulamaları incelenmiştir. İlaveten Dünya Bankası ile Türkiye arasında sosyal risk azaltma projesi başta olmak üzere, eğitim ve sağlık alanlarındaki yapısal uyum kredileri gözden geçirilmiştir. Böylece disiplinler arası yaklaşımla yönetim, sosyal

risk yönetimi kavramları ve piyasa ekonomisinin ilişkisi sorgulanmıştır. Bu makale, neo-liberal politikalarının uygulayıcılarından biri olarak genel kabul görmüş Dünya Bankası'nın yönetim ve sosyal riski azaltma politikaları ile küresel sosyal politika alanına ve küresel ekonomiye etkisini anlatmaktadır.

3. KAMU YÖNETİMİNDE DÖNÜŞÜM VE YÖNETİŞİM

Dünya Bankası, kredi verdiği ülkelerin kamu yönetiminde önemli bir role sahiptir. Banka ülkelerden her zaman iki adım öndedir, çoğu ulusal ve uluslararası kurumun yapamadığı şekillerde iyileştirme için her zaman yeniden değerlendirme ve yeniden düzenleme yapar. Dünyanın çeşitli yerlerindeki felaketlere bu kadar hızlı yanıt verebilen başka bir kurum yoktur. Küresel krizlerin rutin olarak patlak verdiği ve bunları çözmek için küresel kalkınma uzmanlarına "gereksinim duyulduğu" bir dünyada, Dünya Bankası (IBRD ve IDA) ve Dünya Bankası Grubu'ndaki iştiraklerinin rakibi bulunmamaktadır. Keynes, Dünya Bankası ve IMF'nin kuruluş amacını şöyle açıklamaktadır. "Eski dünyada kalıcı barış ve refah süremediğinden, yenedünya eskisine kıyasla kontrol altında tutulmalıydı." Böylece, Kuzey ve Güney kalkınma sürecinde birbirine bağlanmış, Dünya Bankası ve IMF, Kuzey barışını ve refahını güvence altına almışlardır (Goldman, 2005, s. 11).

Üçüncü Dünya Ülkelerinin kalkınmalarını sağlamak üzere uygulamaya konan Geleneksel kalkınma modelinin temelini oluşturan üç koşul: (1) kalkınmanın, ulusal ekonominin büyüme oranını maksimize etmesiyle özdeşleştirilmesi, (2) emeğin tarımdan sanayi sektörüne aktarılması, Batılı yaşam standartlarına ve sanayileşme seviyelerine ulaşma arayışı ve (3) Küresel ekonomi ve küresel pazarda Üçüncü Dünya uluslarının karşılıklı birbirine bağımlılığı. Nitekim bir Üçüncü Dünya ülkesinin ihracatına olan talebin artması (diğer bir deyişle, ihracata dayalı büyüme), ülkenin Gayri Safi Milli Hasılasının (GSMH) maksimize edilmesine yol açmaktadır (Hope, 1992, s. 199).

1978-2008 yılları arasında Çin, büyük ölçüde tarım ekonomisinden dünyanın endüstriyel güç merkezi haline gelen kayda değer bir dönüşüm yaşamıştır. Kredi kaynaklı yatırım patlaması Çin'de 2008 küresel finansal krizi öncesi yolunda gitmiştir. Ancak kriz ile birlikte 2008-2011 yılları arasında bir düşüş yaşanmıştır. Bunun diğer tarafı, borç seviyelerinde endişe verici bir artış, verimsiz sermaye tahsisi, endüstriyel kapasite fazlası, bir konut balonu, potansiyel olarak zarar görmüş kredilerin birikmesi ve açıkça aşırı gerilmiş bir finansal sistem olmuştur. 2018 yılına gelindiğinde ise Amerika Birleşik Devletleri ile büyüyen ticaret çatışması, Çin'in ihracata dayalı ekonomiden iç tüketime dayalı bir ekonomik büyüme stratejisine

doğru yeniden dengelenmesi ve yeniden yapılanmasına ilişkin endişeleri artırmıştır. Kovid-19 krizi beraberinde yaşanan gelişmeler Çin'i çok sarmış, Yuan, dolar karşısında değer kaybederken, 2022 yılının temmuz ortasında, sosyal medyada Çin genelinde binlerce ev sahibi evlerinin ipoteklerini ödemeyi reddedeceklerini duyurmuştur. Sözde ipotek boykotu 100'den fazla şehre yayılırken ipoteklere giderek daha fazla bağımlı hale gelen emlak endüstrisini daha fazla istikrarsız hale dönmüştür (China Briefing, 2022; Euromonitor International, 2014).

Diğer yandan, 1980'lerde başlayan Kemer sıkma çağı kamu hizmeti sunumunun düzeyini ve biçimini tekrar şekillendirmiştir. Bu kemer sıkma politikaları, neo-liberalizmi kamu politikasının çıkış ışığı haline getirirken hükümetin toplumdaki rolünü değiştiren yeniden yapılandırmayı hızlandırmıştır. Kamu politikasının içeriği ve yönetimi de dâhil olmak üzere kamu sektörü yönetişimi, kamu yönetiminden yeni kamu yönetişimine dönüşürken piyasaya açılma temel ilkeleri ile karakterize olmuştur. Kamu politikasında ve kamu hizmetinde yeni kamu yönetiminin getirdiği değişiklikler ve halkın geleneksel siyasi kurumlara duyduğu güven eksikliği, kamuda yönetişimi ve temel kamu hizmetlerinde farklılaşmayı getirmiştir (Bevir, 2007).

Dünya Bankası bir küresel sosyal politika üreticisi konumundadır. Dünya Bankası grubu içindeki kurumlar, üye ülkelerin eğitim, sağlık, yenilenebilir enerji, alt yapı gibi projelerini finanse ederler. Dünya Bankası, dünyanın her tarafına yayılmış yaygın araştırma ağı olan ve üst yönetimi tarafından "Bilgi Bankası" olarak nitelenmiş en zengin kalkınma finansmanı kurumudur (Broad, 2007). *Banka'nın uzmanlığının meşruiyeti ve güvenilirliği, ürettiği bilgi ile bu bilgiyi meşrulaştıran izleyiciler arasındaki döngüsel bir süreçle şekillenir* (St. Clair, 2006). Nitekim 1995 yılında, Banka kendini tarafsız bir "bilgi bankası" olarak nitelerken, borç veren, kalkınma ajansı görünümünde değişime gitmiştir. Bu yeniden yapılanma, ekonomik genişleme ve büyüme için bilgi üretme vizyonu olarak ifade edilmiştir. Mali ve politika operasyonları için kanıt temelli reformlar, ülkelerin kendi kaderini tayin hakkı için bilgi sağlamaya yönelik girişimler olarak nitelendirildi. Banka, 2010 yılında bir Açık Bilgi stratejisi uygulayarak Dünya Kalkınma Göstergelerini ve tüm Banka yayınlarını erişilebilir hale getirmiştir. Böylelikle DECRG (Dünya Bankası Kalkınma Araştırma Grubu) ve Dünya Bankası, neoliberal serbest piyasa paradigmasının arkasındaki temel meşrulaştırıcı güç haline dönmüştür (Williams, 2022). Böylece Dünya Bankası'nın kalkınma raporları (1978'den günümüze yıllık olarak yayımlanan), ülke raporları, iş yapma raporları, proje bilgilendirmeleri, dünya ekonomik gündemini şekillendirmektedir.

Dünya Bankası Çalışmaları, Banka çalışmalarının sonuçlarını mümkün olan en az gecikmeyle kalkınma topluluğuna iletmek için yayınlanmaktadır. Doğu Avrupa ve Orta Asya'da Yolsuzluk Eğilimleri ve Düzenleyici Sorumluluk isimli rapor, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası-Dünya Bankası İş Ortamı ve Kurumsal Performans Anketi'nden (BEEPS) alınan verileri kullanılarak hazırlanmıştır. Genel olarak kamusal rüşvet konusunda önemli ilerleme kaydedilmesine rağmen, bölgedeki firmalar tarafından yolsuzluk, vergi oranları haricindeki diğer sorunlardan daha sık olarak iş yapmanın önünde bir engel olarak gösterilmektedir. Dünya Bankası, geçiş ülkelerine iş ortamındaki iyileştirmelerin yapılabilmesi için bir düzenleyici avantaj olarak yönetim uygulamalarını önermektedir (The World Bank, 2011).

Dünya Bankası, ülkelerin bir daha dışı kapanmayacakları bir piyasa ekonomisinin sürdürülebilirliği için çaba gösteren, dünya genelinde yaklaşık 140 ülkede şubesi ve geniş bir ağı olan en önemli kalkınma bilgisi üreticisi ve uluslararası kalkınma finansmanı sağlayıcısıdır. Dünya Bankası'nın yönetim çerçevesi, son birkaç on yılda birçok gelişmekte olan ülkede kalkınma projelerine ve yönetim reformuna rehberlik etmiştir. Nitekim Türkiye pazarına girmeye karar veren çok uluslu şirketler, ürünlerini pazarlamadan önce faaliyet gösterdikleri endüstrideki heterojenliği, kaynakların, altyapının kıtlık düzeyini ve sosyo-politik yönetişimin önemini anlamalıdır. Türk yönetişim sistemi, kökleri Osmanlı İmparatorluğu'na dayanan büyük ölçüde merkezi bir karaktere sahiptir ve insanlar yerel yönetime katılmamayı tercih etmektedir.

3.1. Dünya Bankası: Piyasa Ekonomisi ve Sosyal Politika

Dünya Bankası tıpkı bir şirket gibi yönetilir. Banka yalnızca kendisine hizmet eden ülkelere aittir. Hissedarlar teknik olarak Banka'nın kararlarında nihai otoritedir. Her ülkeye, sahip olduğu hisse sayısı ile ilgili olarak kısa sürede alınan üst düzey önemli bir Banka kararında belirli sayıda oy atanır. Bu oylar, bir ülkenin kurum içindeki gücünün açık bir şekilde değerlendirilmesidir. Banka'nın Ana Sözleşmesi, her ülkeye 250 temel oy ve ayrıca sahip olunan her hisse senedi için bir ek oy tahsis etmektedir. 250 temel oy, eşitlik ilkesine taviz verirken, toplam hisse sayısındaki muazzam artış, dengeleri sarsmıştır. 1955'teki zirvede, temel oylar Banka'daki oyların yüzde 14'ünü oluştururken, 2001 yılına gelindiğinde ise sadece yüzde 3'ü oluşturmuştur. Nitekim hissedar sayısı ve sermaye oranları arttıkça zengin ülkelerin üst düzey karar almadaki rolleri de artmıştır (Kaja ve Werker, 2010, s. 174-175).

Banka'nın örgütsel yönetişiminde demokrasi eksikliği algısı, birçok eleştirmenin Bankayı en güçlü üye devleti olan ABD'nin emrinde görmesine yol açmaktadır.

Hayalimiz Yoksulluktan Arınmış Bir Dünya diyen Banka'nın yetkileri ve faaliyetleri, son yetmiş beş yıldır önemli ölçüde genişleyen bir "kalkınma" anlayışını yansıtmaktadır. Bugün Banka, krediler, hibeler, teknik yardım, altyapı, cinsiyet, sürdürülebilir kalkınma, çevre, AIDS gibi salgın hastalıkları önleme ve tedavisi, Kovid-19 ve sağlık, yolsuzlukla mücadele ve çatışma sonrası yeniden yapılanma gibi çok çeşitli kalkınma konularında oldukça etkili araştırmalara dayalı veriler sunmaktadır. Şöyle ki; Google arama motoruna "The subject on the research of the World Bank" yazdığınızda gerek publication gerekse research kısmından Dünya Bankası'nın açık erişimli binlerce araştırması, raporu, kitabı, politika özeti, gazetesi gibi kaynaklarına ulaşabilirsiniz (Weaver ve Park, 2007).

Banka, bir kişinin başkanlığında beş ajanstan oluşmaktadır. Dünya Bankası Başkanı Banka'nın en büyük hissedarı olan Amerika Birleşik Devletleri vatan daşdır. Başkanlık pozisyonu, beş yıllık bir dönem için seçilmektedir ancak üye ülkeler tarafından satın alınan oy haklarıyla uzatılabilir. Banka'nın kuruluş dönemiyle karşılaştığımızda sermaye miktarı yarı yarıya azalmış olsa da ABD hala en büyük sermayedardır. Dünya Bankası'nın en önemli finansman kaynağını orta gelirli ülkelerin kredi borçlarının faizlerinden oluşmaktadır. Nitekim Banka, güçlü eleştirilerin merkezindeki kalkınma programlarını sürdürülebilirlik için orta gelirli ülkelere faizli borç vermek zorundadır. Banka hisselerindeki dengesizlik, Banka'nın borç alan ülkelerin yapısal reformu ile en büyük hissedarların ekonomik ve sosyal politikalarını desteklemek arasındaki uzlaşmaya neden olmuştur. Borçlu ülkeler, çok ihtiyaç duydukları mali yardımı alabilmeleri için Banka tarafından getirilen koşulları kabul etmeye mecburdurlar (Banya, 2006, s. 436).

1970'lerin ortalarında Keynesyen ekonomik politikalarının yerini serbest piyasa ekonomileri almıştır. Dünya Bankası, 1990'lardan bu yana ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik üretmek için gelişmekte olan ülkelerde "özel" kavramının öncülüğünü yapmaktadır. 1980'lerde Washington Konsensüsü ile hükümetler, "enflasyonu kontrol ederek ve mali açıkları azaltarak makro-ekonomik istikrarı sürdürmek; ticaret ve sermaye hesaplarının serbestleştirilmesi yoluyla ekonomilerini dünyanın geri kalanına açmak; özelleştirme ve kuralsızlaştırma aracılığıyla yerli ürün ve faktör piyasalarını serbestleştirmek" amacıyla hareket etmiştir. Nitekim Dünya Bankası tarafından 1981'de hazırlanan Berg Raporu, Sahra altı Afrika'da kalkınma başarısızlıklarından hükümetleri sorumlu tutarken bölgedeki yaygın devlet müdahalesini eleştirmektedir (Nurunnabi, 2018, s. 429).

Yoksulluğun bir sorun veya "sosyal sorun" olarak yükselişi -bir ülkenin veya gelişmekte olan dünyanın toplu durumundan ziyade- mikro verilerle ölçülecek belirli grupların bir durumu olarak devletlerin raporlarında bahsettiği (sosyal) politika-

lardaki değişimlerle aynı zamana denk gelmiştir. Böylece, sosyal sigorta, katkıya dayalı bir mekanizmaya; bireysel öncelik ve sorumluluğa dönüştü. “Yoksulluk”, nüfusun “yoksul” veya “savunmasız” kesimlerini hedef alan sosyal yardım rejimleri aracılığıyla ele alındı. Hindistan, Çin, Kamboçya, Filipinler, Sri Lanka, Afganistan, Nepal, İran, Suriye, Yemen, Libya, Tunus, Fas, Kenya, Senegal, Ruanda ve Madagaskar ile Latin Amerika ülkeleri kalkınma politikalarını yeniden yorumlayarak ekonomik büyüme yönlü hareket etmiştir (Davy, 2013, s. 53).

Wade (2010), Washington Konsensüsü fikri ve sonrasında, emek ve sermaye için entegre küresel pazarların ekonomik kalkınmaya giden en iyi yol olduğu düşüncesiyle kaynakların neredeyse tamamen kredi ve borç yoluyla aktarılmasına devam edildiğini söylemektedir. 2008 yılındaki küresel ekonomik çalkantının içinden güvenli bir şekilde geçilebilmesi için ana borç verme kolu IBRD 2009 mali yılında orta gelirli ülkelere borç verme taahhütlerini üçe katlamıştır. Bu durum Dünya Bankası'nın gittikçe güçlendiğini göstermektedir.

Şili'deki emeklilik özelleştirmesi, 1981'de diktatör Augusto Pinochet hükümeti için çalışan ABD'de eğitim almış ekonomistlerin kullandıkça öde (PAYG) emeklilik sistemini iptal etmesiyle başlamıştır. Nitekim PAYG (Pay as You Go) rakip emeklilik fonu şirketleri tarafından yönetilen bireysel emeklilik tasarruf hesaplarına dayalı bir hesapla değiştirilmiştir. Burada kullanılan terimle emeklilik özelleştirmesi, devlet tarafından yönetilen PAYG emeklilik sistemlerinin kısmen veya tamamen bireysel emeklilik tasarruf hesaplarına dayalı sistemlerle değiştirilmesini ifade etmektedir. Şili ekonomisinin hızla büyümeye başlamasıyla diğer Latin Amerika ülkeleri, 1990'ların başında emeklilik özelleştirmesine ilgi göstermeye başlamıştır. Emeklilik özelleştirmesinin Şili ekonomisini istikrara kavuşturmaya ve büyütme yardımcı olan bir yerel sermaye havuzu oluşturduğuna yaygın olarak inanılıyordu. Aynı zamanda, ilgili dönemde Dünya Bankası emeklilik özelleştirme kampanyasına katılmıştır (Béland ve Orenstein, 2013, s. 129).

Böylelikle başta Dünya Bankası olmak üzere uluslararası finans kurumları, Latin Amerika ülkelerinde sosyal politikanın oluşumunda, özellikle sağlık ve emeklilik programlarında artan bir rol oynamıştır. Dünya Bankası kredileri ve bunlara bağlı politika koşulları, sağlık ve emekli maaşlarının sağlanmasında piyasanın rolüne ayrıcalık tanıyan neoliberal bir çerçeve içinde çeşitli sosyal güvenlik reformlarını desteklemiştir. Dünya Bankası, neoliberal reformları teşvik etmek üzere Latin Amerika ülkelerine milyarlarca dolar borç vermiştir. 1999'da bu miktar 7,737 milyon dolara ulaşmıştır. Dünya Bankası tarafından finanse edilen faaliyetler, düşük gelirli gruplara sağlık hizmeti sağlanması, sağlık hizmetlerinin yerelleştirilmesi ve sağlık politikası araştırmalarının yürütülmesi için yeni sağlık sistemleri tasarlamayı

ve sağlık politikasını düzenlemeden sorumlu kurumları güçlendirmeyi içermektedir. Müdahalenin türü ne olursa olsun, Latin Amerika ülkelerinin çoğunda baskın olan eski kamu finansmanı ve sunumu yerine sağlık hizmetlerinin özel finansman ile sunumu tercih edilmiştir (Armada, Muntaner ve Navarro, 2001, s. 730-731).

Eşi benzeri görülmemiş sayıda küresel sağlık girişimi, programı, kuruluşu ve aktörüne rağmen, Dünya Bankası küresel sağlıkta benzersiz konumu korumaktadır. 'Bilgi bankası' olarak hizmet etmeye çalışan Dünya Bankası, politika bilgisini üretir, yayar ve politika analizi, sentezi ile karar verme konusunda kendi kapasitesini oluşturmak üzere ülkelerle birlikte çalışır. Çoğu küresel sağlık kurumunun aksine, Dünya Bankası'nın sağlık ve kalkınmaya bütüncül bir yaklaşımı vardır. Kökleri sosyal bilimlere ve onun geniş mali ve insan kaynaklarına ve analitik ve danışmanlık kapasitelerine dayanan bu daha geniş perspektif, Dünya Bankasını geliştirmekte olan ülkelerdeki sağlık politikası ve sağlık sistemleri için başvurulacak küresel bir sağlık enstitüsü haline gelmiştir. Örneğin Fas'ta Dünya Bankası personeli, sağlık sigortasını resmi sektör çalışanlarına ve yoksul Faslılara yaymak üzere tasarlanmış sağlık politikası reformlarını geliştirmek ve uygulamak için Fas Sağlık Bakanlığındaki yetkililerle birlikte çalışmıştır (Ruger, 2014, s. 1).

Özel yatırım, Dünya Bankası için ekonomik büyümenin motorudur. Bunun nedenlerinden biri özel sektörün kamu sektörüne göre kaynak dağıtımında daha etkin olmasıdır. Nitekim özel sektörde daha az fire ve zarar olmaktadır. İlaveten sürekli izleme ve değerlendirme sayesinde özel sektörde üst düzeyde verimlilik sağlanmaktadır. Son olarak, kârı maksimize etme arzusundan doğan rekabet, sonunda artan tüketici refahına yol açmaktadır (Obeng, Akota ve Acquah, 2018).

Küresel bir kuruluş olarak Dünya Bankası, ülkelere bir dizi acil piyasa ve toplumsal sorunun üstesinden gelmelerinde yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Ülkelerin eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi kamusal alanlardaki sosyal politikalarını tekrar şekillendirmektedir. 20 Mayıs 2004 yılında onaylanan Dünya Bankası'nın Türkiye için açtığı Sağlıkta Dönüşüm Projesi (Health Transition Project) genel amacı şu şekilde özetlenmiştir: Programın genel hedefi, Türkiye'deki sağlık sistemi yönetişiminin verimliliğini, kullanıcı ve sağlayıcı memnuniyetini ve uzun vadeli mali sürdürülebilirliğini iyileştirmektir. Dünya Bankası, 2000'li yıllarda Türkiye'de esnek çalışmanın önünün açılmasının işgücüne talebi artıracaklarını işsizliğe çözüm olacağını ısrarla ifade etmiştir. Nitekim 1990'lı yıllardan itibaren Banka'nın eğitimde yeniden yapılandırma ve reform için vermiş olduğu krediler sözleşmeli öğretmenliğin önünü açmıştır. Böylece 4-B/C gibi çalışma şekilleriyle esnek çalışmayı ve ücretlendirilmeyi içinde barındıran çalışma şekli ortaya çıkmıştır (Taşkiran ve Kiraz, 2016).

3.2. Dünya Bankası ve İyi Yönetişim

Bugün çok sayıda yönetim tanımı olmasına rağmen, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın tanımı sıklıkla atıf almaktadır. Tanım şöyledir: "Bir toplumun işlerini yönetmek üzere ekonomik, siyasi ve idari otoritenin kullanılmasıdır." Yönetişimin ekonomik, politik ve idari yönleri genellikle odak noktası olsa da daha bütüncül bir konseptte olan ihtiyacı artırmıştır. 1990'larda yoğunlaşan çok düzeyli yönetim konusuna ilişkin bilimsel ve profesyonel tartışma, Avrupa Birliği'nin entegrasyon ve genişleme süreçlerine bağlanabilir (Šišinacki, Bakaric ve Sumpor 2007, s. 74).

Birleşmiş Milletler ve Washington, D.C. ile benzer yönetim yapılarına ilişkilerine sahip olan Dünya Banka Grubu ve IMF birlikte yakın bir şekilde çalışmaktadır. Banka Grubu kurumlarına üyelik, yalnızca hali hazırda IMF üyesi olan ülkelere açık olmakla birlikte, Banka Grubu ve IMF ayrı kurumlar olmaya devam etmektedir. Çalışmaları tamamlayıcıdır, ancak rolleri oldukça farklıdır. Banka Grubu, yalnızca gelişmekte olan veya geçiş halindeki ekonomilere borç verirken, zengin veya fakir tüm üye ülkeler IMF'nin hizmetlerinden ve kaynaklarından faydalanmaktadır. IMF'nin kredileri kısa vadeli ekonomik sorunları ele alır: ülkelerin zorluklarını çözmek üzere politika eylemi gerekirken, bir ülkenin ödemeler dengesi ve uluslararası rezervleri için genel destek sağlamaktadır. Esasen Dünya Bankası Grubu (IBRD, IDA, IFC, ICSID, MIGA) uzun vadeli konularla ilgilenir: ülkeleri genişleyen dünya ekonomisine entegre etmeyi ve yoksulluğu azaltan ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi amaçlar. IMF, ekonomilerin makroekonomik performansının yanı sıra makroekonomik ve finansal sektör politikasına odaklanmaktadır. Banka Grubu'nun odak noktası, bir ülke ekonomisinin belirli sektörlerine doğru genişlerken çalışmaları, belirli kalkınma projeleri yanı sıra daha geniş politika konularını içermektedir (The World Bank Group, 2015).

UNCTAD'ın The Business of Dept isimli PSI Briefing Serisi, 1973'te sözde Bretton Woods sisteminin çökmesinden sonra işlerin değişmeye başladığını ve yeni bir küresel ekonomik sistem kurulduğunu işaret etmektedir. Bu küresel ekonomik yönetim sistemi, doğrudan yabancı yatırımı teşvik ederek ülkelerin kısa vadeli spekülatif uluslararası sermaye akışlarını dizginlerken likidite sorunları arasında köprü kurulmasına yardımcı olmakta ve önde gelen ekonomilerin uluslararası ticaretini teşvik ederek barışı ve üretken büyümeyi sağlamaya yönelik uyumlu bir çaba oluşturmaktadır (UNCTAD, 2020, s. 3).

Dünya Bankası, 1970'lerden günümüze yükselen piyasalar ve düşük gelirli toplumlarda sosyal politikanın küresel yönetişimin tartışmasız çekirdeği haline gel-

miştir. Dünya Bankası, üye devletlerin hükümetlerine kalkınma finansmanı sağlayan en büyük uluslararası kuruluştur. Banka'nın kadrosu ve iç kaynakları, diğer uluslararası kurumlarinkinden üstündür. Bu nedenlerden dolayı, Dünya Bankası genellikle ülkelerin kalkınma (fiziksel ve sosyal) politikalarında en önemli finansman kaynağı olarak monopol bir güçtür (Mundy ve Verger, 2015).

1980'den beri Dünya Bankası, belirli politika ve kurumsal reformları desteklemek için alıcı hükümetlere şartlı finansman sağlamaktadır. YUP olarak bilinen bu kalkınma politikası kredileri, kalkınma operasyonlarının finansmanında önemli bir bileşen haline gelmiştir. Bu krediler, 2008 mali yılında 6,6 milyar ABD doları yâda toplam Dünya Bankası taahhütlerinin yüzde 27'sini oluşturmuştur. 1980'de yapısal uyum kredileri alıcı ülkelerde politika değişikliğini desteklemek üzere Dünya Bankası tarafından ilk proje dışı borç verme aracı olarak başlatılmıştır. Dünya Bankası, üye devletlere kredi verirken eğitim, sağlık, bilim ve teknoloji alanında etkiler üretmektedir (Smets ve Knack, 2016).

1989-90 yıllarında uluslararası yardım cephesinde birdenbire 'iyi yönetim' kavramı öne çıkmıştır. O zamana kadar, yardım kuruluşları ve diğer kalkınma kurumları, muhataplarıyla program ilişkilerine iyi yönetim kriterleri açısından yaklaşma alışkanlığı içinde değildiler. Aynı zamanda *yönetişim* terimi, Avrupa ve ABD üniversitelerindeki siyaset bilimi derslerinde kullanılan terimler arasında bile değildi. Ancak, tüm ülkelerin ya da şehirlerin ya da eyaletlerin "yönetilme" ya da yönetilme biçimine atıfta bulunmak üzere "iyi yönetim" kavramı aniden ortaya çıkmıştır. Buna karşılık, yönetime ilişkin donör-yönelimli ve politika-yönelimli söylem daha çok spesifik olarak hesap verebilirliği, yasal süreçleri ve ilgili güvenceleri sağlamak üzere tasarlanmış devlet yapıları ve devlet-piyasa ilişkilerine odaklanmıştır. Bu bağlamdaki kilit amaçlardan biri, gelişmekte olan ülkeler için Batılı liberal-kapitalist sistemlerin devlet-piyasa mekanizmalarının yaratılması olmuştur (Doornbos, 2001).

Blankert (2009)'a göre iyi yönetim daha fazla refaha yol açmaktadır. 2006 yapılan bir araştırmada ülkeler arası iyi ve kötü yönetim sonuçları karşılaştırılmıştır. Kanada, Singapur, Portekiz, Estonya, Botsvana, Kosta Rika gibi ülkelerde iyi yönetim faaliyetleri ile yolsuzluğun kontrolünün mümkün olduğunu gösterirken, Çin, Rusya, Endonezya, Pakistan, Bangladeş, Ekvator gibi ülkelerde kötü yönetim nedeniyle, hesap verebilirlik için seslerin yükseldiği ifade edilmektedir.

1944 yılında IBRD ve IMF, ABD ve İngiltere önderliğinde toplu uzlaşa ile kurulduklarında küresel yönetişimin ilk aşaması gerçekleşmiştir. Devam eden süreçte Dünya Bankası'nın en tanınmış lideri Robert McNamara (1968-1981) döneminde

Uluslararası Kalkınma Birliği'nin faaliyetlerini ve profilini genişleterek bağımsızlığını yeni kazanmış ülkelere finansal kredi ve hibe açılımlıyla küresel yönetişimin yükselişinin ikinci aşamasına geçildi. 1990'ların ortalarına gelindiğinde, neoliberalizm başlangıçtaki coşkusu yitirmişti. Artan sivil toplum baskısının ortasında Dünya Bankası bir kez daha ideolojik bir yüzleşmeyle yoksulluğun azaltılmasını ana hedefi olarak vurgulamaya başladı. Ülkelerin hâlâ yapısal uyum döneminin katı "piyasa dostu" politikalarına bağlı kalması gerekirken, artık evrensel temel eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, halk sağlığı ve çevre koruma da dâhil olmak üzere çok çeşitli sosyal programlar uygulamaları gündemdedir (Murphy, 2006).

Banka, 2008 mali krizinin ardından, öngörülemez küresel değişimlere ve olaylara ve artan hesap verebilirliğe, kapsayıcılık ve katılıma daha iyi yanıt verebilmek üzere tüm operasyonlarını yönetişim çerçevesinde yeniden değerlendirmeye yönelmiştir. Banka, halkın katılımının kapsamı ve kalitesi ile genel proje kalitesi arasında yüksek bir korelasyon olduğunu fark etmiştir. İyi yönetişimin boyutlarından biri, politika oluşturma ve kamu hizmeti sunumunun kalitesidir (World Bank Group, 2013).

Gelişmekte olan ülkelerin bu yeni zorluklara yanıt vermesine yardımcı olmak üzere Banka Grubu bir Düzenleyici Gelişmiş Uygulamalar (GRP) çözüm paketi sunmaktadır. Bu paket, etkinliği, şeffaflığı, hesap verebilirliği ve diyalogu geliştirmek üzere çeşitli düzenleyici araçlar içermektedir. İşletme kayıt ve ruhsatlandırma prosedürlerinin basitleştirilmesi, denetimlerde reform yapılması, işi etkileyen yasa, yönetmelik ve prosedürlerin envanterlerinin hazırlanması ve hükümetler arası etkileşimleri kolaylaştırmak için dijital platformlar ve e-hizmetler gibi entegre ve koordineli hizmetlerin uygulanması şeklinde yasal düzenlemelerin gevşetilmesi bunlara örnektir. Tüm bu uygulamalar, ekonomik genişleme ve büyüme için yatırımların önündeki engellerin kaldırılması düzenlemelerin basitleştirilmesi, rekabetin artırılması hedeflerini içermektedir (World Bank, 2017).

4. DÜNYA BANKASI VE SOSYAL RİSK YÖNETİMİ

Talas (1983) dar anlamda sosyal politikayı şöyle tanımlamaktadır: Çalışma koşullarına ve insan emeğine ilişkin derin ve köklü değişimler Sanayi Devrimi denilen ve çağın ekonomik ve sosyal düzenini ve yaşamını derin bir şekilde etkileyip yeniden düzenleyen teknik olayla başlamıştır. Sosyal politika sanayi devrimi sırasında ve sonrasında ekonomik bakımdan bağımlı ve zayıf işçilerin ve işçi sınıfının korunması için devlet tarafından alınan bir dizi önlemlerin adıdır (Talas, 1983, s. 5).

Sosyal politika, sosyal riskler karşısında bireylerin ekonomik ve sosyal durumlarını düzenlemeyi hedefleyen bir alandır.

İngiliz Sanayi devriminin ardından çalışan ve çalışma olgularını tamamıyla değiştiren ağır çalışma koşulları, sol ideolojinin yayılımı, ekonomik krizler ve savaşlar piyasa ekonomisine kamu müdahalesi ve sosyal politikanın gelişimine neden olmuştur. Otomasyon, dijitalleşme ve yapay zekâ beraberinde rutin işlerin makinelerle yapılması (otomasyon) kol gücü ihtiyacının, yapay zekâlarla sayısal verilere dayalı işlerin basitleşmesi ile bilişsel aktivitelere dayalı emeğe ihtiyacın azalmasına neden olmuştur. Nitekim başta ABD olmak üzere imalat sektöründe insan işçilerin sayısı azalırken, 2019 yılında tüm dünyada başta otomotiv, kimya, makine olmak üzere robot sayısı 2,7 milyona çıkmıştır. Covid-19 salgının başlangıcında 2020 verilerine bakıldığında Türkiye’de imalat sanayiinde robot kullanımı oranının yüzde 12 arttığı gözlemlenmektedir (Küçük, 2019; Türkiye Gazetesi, 2021).

Washington Uzlaşısı, esasen 1980’li yıllarda Latin Amerika ülkelerini derinden sarsan ekonomik krizi çözmek üzere Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu tarafından tüm gelişmekte olan ülkelere yönelik finansal serbestleşmeye dayalı bir politika önerisidir. Ekonomik krizin en önemli nedeni olarak aşırı düzenleme, büyük ve hantal kamu sektörü, korumacılık, ekonomik popülizm, devlet müdahaleleri ve mali disiplin yetersizliği gösterilmiştir. 1979 yılında Dünya Bankası tarafından verilen kredilere dair koşulluluk ilkesi yapısal uyum kredilerine yol açmıştır. Tarımsal faaliyetleri ve zengin yer altı kaynakları ile 1870’li yıllarda dünyanın en zengin devletleri arasında yer alan Arjantin, 1990’lı yıllarda büyük bir ekonomik krize sürüklenmiştir. 2002 yılında ödeme güçlüğüne düşen Arjantin için Dünya Bankası harekete geçmiştir. Bu durum uluslararası finans kuruluşlarının (Dünya Bankası, IMF), 1990’lı yıllarda post-Washington Uzlaşısı ile yeniden şekillenmesine neden olmuştur (Canan, 2010; Hürriyet, 2002).

Dünya Bankası kredisi kullanan gelişmekte olan ülkelerdeki yaşanan ekonomik krizler Dünya Bankası’nın Sosyal Risk Yönetimi konusunu gündemine almasına neden olmuştur. Yoksullukla Başa Çıkmak başlıklı Dünya Bankası’nın Dünya Kalkınma Raporu 2000/2001, ‘Sosyal risk yönetimi’ ve ‘risk’ ana temaları ele almasına rağmen, Dünya Bankası’nın yakın geleceğe kadar pratikte SRM (Sosyal Risk Yönetimi) yaklaşımının destekleyici ampirik kanıtları yoktu. 2000’li yılların başında var olan yayınlanmış tek kanıt, Batı Afrika eyaleti Togo ile Yemen’de gerçekleştirilen sınırlı sayıda fizibilite çalışmasıdır. SRM’nin, “önceden tahmin edilen bazı kaçınılmaz durum veya tehlikenin meydana gelme riskine karşı en savunmasız” olarak algılanan bireylerin sosyal koruma ihtiyaçlarını karşılamak üzere sosyal güvenliğe

yönelik geleneksel katkılı yaklaşımlara göre daha uygun ve elverişli olması, Banka'yı harekete geçirmiştir (McKinnon, 2022, s. 22-23).

Avrupa ülkeleri, sosyal koruma sistemlerine yönelik en büyük harcamaların olduğu en yüksek vergi toplayan ülkelerdir. Avrupada sosyal korumaya yönelik büyük harcamalar, yüksek vergiler ve zorunlu sosyal katkı payları ile finanse edilmektedir. Vergilendirmenin yapısı ve sosyal koruma harcamalarının yapısı, sosyal korumanın organizasyonuna yönelik farklı yaklaşımlar nedeniyle AB genelinde farklılık göstermektedir. Örneğin, sosyal güvenlik katkı payları, Fransa'da toplam vergi gelirinin yüzde 37,0'sini temsil ederken, Danimarka'da toplam vergilerin yüzde 0,1'i kadar küçük bir paya sahiptir. Bunun nedeni, Fransa'da sosyal korumanın muhafazakâr-korporatist bir refah devleti çizgisinde düzenlenmesidir. Danimarka'da sosyal koruma, her vatandaşa temel düzeyde hizmet sağlamayı amaçlayan sosyal demokrat bir refah devleti doğrultusunda örgütlenmiştir (World Bank Group, 2019).

Chakrabarti ve Dhar (2013) göre Dünya Bankası'nın sosyal fonlar yardımıyla yoksulluğu yönetme politikasının ardında başka gerçekler bulunmaktadır. Yoksulluğa küresel yaklaşımın geleneksel yaklaşımlardan ayıran üç temel önemli özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki, yoksullukla ilgili projelerin tasarlanması ve uygulanmasına yönelik merkezi olmayan âdemi merkezîyetçi evrensel bir standardın ön plana çıkarılmasıdır. İkincisi yoksulluğun ortadan kaldırılması düşüncesinin, anayasal olarak savunulmaz ve geri kalmış olan 'yoksul' kategorisinin bir yönetim sorunu, vizyonu ve kontrolü olarak ele alınmasıdır. Üçüncüsü, yoksulluk öznelilerinin karar verme koşullarını ve yoksulluk durumunu değiştirerek karar alınması ve artan bir farkındalık oluşturmasıdır (Chakrabarti, ve Dhar, 2013).

4.1. Piyasa Ekonomisinin Aksaklıklarının Giderilmesinde Sosyal Risk Yönetimi

Dünya Bankası'nı ilginç kılan, liberalizmi gerçek toplum mühendisliği uygulamalarına dayalı bir proje haline getirmeye yönelik kurumsal çabasıdır (Harrison, 2010). Dünya Bankası'nın kuruluş sözleşmesinde üye devletlerin siyasetine ve iç işlerine müdahale etmesi yasaklanmasına rağmen, 1990'lı yıllarda durum değişmiştir. Dünya Bankası, 1990'lı yıllarda borç isteyen üye devletlere kamu yönetiminde piyasaya yönelik bazı reformlar yapmaları talep etmeye başlamıştır. Böylelikle, 1990'larda piyasa ekonomisinin sürdürülebilirliğini bozan birçok enstrüman hızlıca azaltılmış veya kaldırılmıştır (Bayramoğlu, 2004).

Nitekim giderek küreselleşen dünya ekonomisinde yabancı yatırımlar ekonomik büyümenin motoru olmuştur. Yabancı yatırım iki kategori içerir: doğrudan yabancı yatırım ve portföy yatırımı. Doğrudan yabancı yatırımda, yatırımcılar yatırımın geri dönüşü ve firmanın yönetimine katılma hakkı için bir firmaya sermaye yatırır. Özelleştirme yoluyla halka arz edilen tesislerin hisselerini almak ve yönetiminde kısmen veya tamamen söz sahibi olmak bu duruma örnektir. Buna karşılık, portföy yatırımda yatırımcılar, yatırımlarının geri dönüşü için menkul kıymetler (hisse senetleri ve tahviller gibi) satın alırlar. Genel olarak, bir yatırımcı bir firmanın hisselerinin %10'undan fazlasını kontrol ediyorsa, doğrudan yabancı yatırım olarak kabul edilir (Wu, Li ve Selover, 2012).

Yabancı yatırımların üye devletlere akışında çok önemli bir işlevi olan Dünya Bankası aynı zamanda, ülkelerin sosyal politikalarına doğrudan etkide bulunmaktadır. 1990'da piyasa merkezli ekonomik reformlara girişen eski bir merkezi planlı ekonomi olan Moğolistan'daki doğrudan yabancı yatırımlar, Davaakhuu vd. (2014) tarafından bir analizi yapılmıştır. Moğolistan, 1999 yılında Dünya Bankası Grubu içindeki Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı'nın tam üyesi olmuştur. Ayrıca 19 ülke ile 'Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma ve 26 ülke ile 'Çifte Vergilendirmeden Muafiyet Anlaşması' müzakere etmiştir. Moğolistan, yatırımcıları koruma konusunda 25. sırada yer alarak bu konuda lider ülkeler arasına girmiştir. Nitekim Moğolistan'da DYY'nin hacmi 1991'de GSYİH'nın yüzde birinden daha az iken 2010'da yüzde 80'e yükselmiştir. Ancak yabancı sermayeli işletmelerin ülkenin ihracat kazançlarına önemli katkılarına rağmen istihdam yaratma ve dolayısıyla yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkileri çok küçük kalmıştır (Davaakhuu, Sharma ve Bandara, 2014).

Böylelikle 1980'lerden sonra daha artan şekilde hükümetler yabancı sermayeyi ülkelerine yatırım yapmaya çekmek isterken daha fazla yatırımla gelen daha yüksek gelir için işçi haklarını (ve genel olarak sosyal korumayı) takas etmeye istekli olmuşlardır. Böylece, sosyal güvenlik ve gelir arasındaki değiş tokuş keskinleşirken belirli bir gelir artışı için daha fazla sosyal güvenlikten fedakârlık etmek ise politik olarak tercih edilmiştir. Diğer hükümetlerin bu tür davranışlarıyla karşı karşıya kalan her bir hükümetin hem kendi sermayesini içeride tutmak hem de diğerlerini çekmek için aynı şekilde "sermaye dostu" politikaları uygulamaktan başkaca seçeneği bulunmamaktadır (Kapstein ve Milanovic, 2001).

1991'de başlatılan Hindistan'da ticaretin serbestleştirilmesi, ekonomik olarak ülke politikalarının piyasa ekonomisine uyumlaştırılmasını ifade etmektedir. Hindistan ekonomisinde özel ve yabancı yatırımın rolünü artırmak için ekonomiyi daha fazla pazar odaklı hale getirmek liberalleşmenin belli başlı amacıdır. Reform-

lar arasında ithalat tarifelerinde azalma, piyasaların serbestleştirilmesi, vergilerin düşürülmesi ile daha fazla yabancı yatırım çekmek düşüncesi yer almıştır. Hindistan'ın Kovid-19 öncesi son yirmi yılda kaydettiği yüksek ekonomik büyüme güveni artırırken diğer yandan muhalifler artan yoksulluk, eşitsizlik ve ekonomik bozulmadan ekonomik liberalleşmeyi sorumlu tutmuşlardır (Ganguly ve Das, 2017, s. 1345).

Hindistan, 2015'in ilk yarısında dünyanın en yüksek doğrudan yabancı yatırımını alarak ABD ve Çin gibi daha büyük ekonomileri geride bırakmıştır. Bununla birlikte, Hindistan bankacılık sektöründeki rekabet eksikliği ve Hintliler arasındaki yüksek tasarruf, yabancı özel bankaların ülkeye doğrudan yabancı yatırımlarını getirmesini zorlaştırmıştır. Hindistan bankacılık sektöründeki yabancı yatırımın üst sınırına ilişkin düzenleme ve yabancı bankaların kısıtlı girişi daha az rekabetçi Hint bankacılık sektörüne daha fazla girişin önündeki engeller arasında yer almıştır (Massand ve B.V., 2017).

1990'larda Dünya Bankası tarafından dile getirilen sosyal yatırım fikri, sosyal politikanın üretken bir yolu olarak sunulmuştur. Dünya Bankası ve OECD, 1990'ların ortalarından başlayarak sosyal yatırım gündeminin gelişmesinde ve yapılmasında kilit rol oynamaktadır. OECD, sanayi sonrası işgücü piyasalarının artan güvencesizlik, kutuplaşma ve istihdamda kayıt dışı kadın çalışmasının artması nedeniyle daha esnek iş-aile dengesine odaklanmıştır. Diğer yandan çözüm olarak Güney'e odaklanan Banka, nesiller arası yoksulluk döngüsünü kırmak için çok yoksul çocuklara yapılan sosyal yatırımın önemini vurgulamaktadır. Kuzeydekiler için sosyal yatırım, refah devletine yönelik neoliberal saldırılara karşı koymak üzere yeni bir gerekçe sağlarken, Güney'de bu fikir şartlı nakit transferleri biçiminde çok yoksul kesime sunulmaktadır (Mahon, 2019, s. 121).

Sosyal yatırım devleti paradigmasının temel düşüncesi, tüketim karakterli sosyal harcamadan, üretken sosyal harcamaya yönelerek, içinde bulunulan zaman diliminde geleceğe yatırım yapma düşüncesi ile sosyal harcamaların aile programları, eğitim, gibi sosyal yatırım olarak kabul edilen refah programlarına transferi ile şekillenmektedir. Son yıllarda, sosyal politikanın tüketimi yumuşatmaktan ziyade ailelerin üretken kapasitesini artırmak üzere bir araç olarak uygulanması gerektiği fikri, sosyal yatırım adıyla sunulmaktadır. Sosyal Yatırım politikalarının <istihdam ve yoksulluğun azaltılmasında olumlu getiriler> elde etmede etkili olduğu sonucuna varılmaktadır (Parolin ve Van Lancker, 2021, s. 308).

Dünya Bankası'nın sosyal yatırım politikalarına verdiği desteğin başında eğitim alanı gelmektedir. Zira ekonomik büyümenin temeli olan üretkenlik, yetenekli ve

akıllı çalışanlarla mümkün olabilecektir. Bu nedenle sosyal yatırım devleti, bireylere yatırım yapmaktadır. Örneğin risk gruplarına sosyal güvenlik yardımları yapmak, beşerî sermaye inşa etmek gibi. İlâveten beşerî sermayeye yatırım yapmak neo-liberal piyasa ekonomisinde azalan iş güvencesi ve artan esneklikle mücadele eden, bir yapıdır. Sosyal politikanın birleşik programları olan sosyal refah sistemleri, maddi kaynakların yeniden dağıtılması ve işgücü piyasasındaki olumsuz sonuçların potansiyel etkisini azaltmak üzere bir araya getirilmesidir. Böylelikle kamu ve özel tüm kuruluşlar bir uçtan diğer uca yoksulluğu önlemek üzere harekete geçerler (Öztürk, 2011; Cocozzelli, 2006).

Hunter ve Brown (2000), Dünya Bankası'nın Latin Amerika kalkınma politikalarını yönlendirip yönlendirmediğine ilişkin araştırmaları, bazı önemli bulguları içermektedir. Bunlar; Belirli bir ülkedeki Dünya Bankası kredileri ile bir ülkenin eğitim ve sağlığa ayırdığı kaynaklar arasında da bir ilişki olup olmadığıdır. Zira Dünya Bankası insana yatırım konusunun güçlü bir savunucusu haline geldikten sonra, kredi alan hükümetlerin bütçelerinde eğitim ve sağlık harcamalarında ortalama bir artış söz konusu olmamıştır (Hunter ve Brown, 2000).

Dünya Bankası'nın yoksulluğu azaltma stratejisi beraberinde Yapısal Uyum Kredileri aracılığıyla finansal sektör liberalizasyonuna yönelik yeni ekonomik yaklaşımın bazı sosyal riskleri bulunmaktadır. Piyasa ekonomisinin sosyal risklerine karşı Dünya Bankası, YUP çerçevesinde hedeflenen yoksulluğu azaltma programlarına sosyal güvenlik ağlarını eklemiştir. Böylelikle Banka'nın yoksulluğu azaltma ve sosyal riski önleme çabalarının arasına şartlı nakit transferleri, mikro kredi, doğrudan gelir desteği gibi yeni seçenekler girmiştir (Weber, 2004, s. 391).

Zamanla sosyal risk yönetimi düzenlemelerinin üç ana kategorisi gelişmiştir: (i) gayri resmi düzenlemeler, (ii) piyasaya dayalı düzenlemeler ve (iii) kamu düzenlemeleri. Dünya Bankası piyasaya dayalı sosyal risk yönetimi programları uygulayıcısıdır. Nitekim Banka, resmi piyasa kurumlarının, güvenceli kazançları olmayan hane halklarına borç verme konusunda isteksiz davranmaları nedeniyle mikrofinans aracılığıyla sosyal risk yönetimi çabalarını önclemiştir. Bireyler, haneler, topluluklar, sivil toplum kuruluşları, finansal piyasalar, farklı seviyelerdeki hükümetler, ikili bağışçılar ve uluslararası kuruluşlar gibi birçok sosyal risk yönetimi aracı tedarikçisi bulunmaktadır. Banka, tüm kamu ve özel sosyal risk yönetimi tedarikçilerin bir araya gelerek ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği ve sağlıklı gelişimini sağlamak üzere yönetişime dayalı bir yapı oluşturmaları gereğine inanmaktadır (The World Bank, 2003).

1998 Asya Ekonomik Krizi ardından uygun likidite bulamayan Türkiye’de enflasyon düşürülemedi, ardından 2001 Ekonomik Krizi gelmiştir. Dünya Bankası, Türkiye’de krizin en yoksul ve kırılğan topluluğu etkilememesi için 11 Eylül 2001’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu aracılığı ile dağıtılabacak 500 milyon dolar 5 yılı ödemesiz 15 yılda ödenecek Sosyal Riski Azaltma Projesi kapsamında kredi vermiştir. Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP), “kurumsal geliştirme, şartlı nakit transferi, hızlı yardım ve yerel girişimler” olmak dört bileşenden oluşmaktadır. Sosyal politika, insanların eşit haklara sahip özgür bireyler olarak topluma katılmalarının olanaklarını araştıran bir alan veya bireyleri yoksulluktan ve sosyal risklerden korumak için yapılan tüm müdahaleler olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda Banka, piyasa ekonomisinin işleyişinden kaynaklanan bazı çıkmazları önlemek üzere geliştirmekte olan ülkelere uzun vadeli düşük faizli krediler vermektedir. Dünya Bankası içindeki IDA ise, düşük faizli kredi yâda dünyanın en yoksul ülkelerine yönelik hibe vererek eşitsizliği ve yoksulluğu azaltmak ve sosyal risk altındaki kişilere ulaşmak üzere çeşitli enstrümanlar kullanmaktadır (Dağlı ve Demir, 2003).

4.2. Dünya Bankası, Küresel Yönetişim ve Sosyal Politika

1989 tarihli *Sahra Altı Afrika: Krizden Sürdürülebilir Büyümeye* raporu, Banka’nın düşüncesinde yönetişim sorunlarının ortaya çıkmasında açıkça bir dönüm noktasına işaret etmiştir. Rapor, daha önceki benzer çalışmalarda yer aldığı üzere yerinde ekonomik politikalar gereğini savunurken, aynı zamanda “Afrika’nın kalkınma sorunları nakaratının” altında bir “yönetişim krizi” yattığını savunmuştur. Böylelikle yönetişim doktrini aracılığıyla içinde sivil toplum, iş lobileri, sendikalar gibi örgütlerin de yer aldığı çoğulcu bir kurumsal yapı inşa etmeyi ve hükümet ile halk arasında araçlar oluşturmayı hedeflemiştir (Williams ve Young, 1994).

Hall (2007)’a göre Dünya Bankası sosyal politika alanında önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal refah, sosyal kalkınma ve sosyal koruma alanında faaliyet yürütmektedir. Sosyal refah alanı temel insan ihtiyaçlarını içermektedir. Bunlar arasında sağlık, nüfus, beslenme ve eğitim bulunmaktadır. Eğitim alanında ise makroekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için beşerî sermayenin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi vardır. Sosyal koruma ise en yoksul gruplara mutlak yoksullukla mücadelenin bir aracı olarak yapılan yardımları içerir. Bunlar arasında şartlı nakit transferleri, gelir desteği gibi programlar olmakla birlikte son yıllarda gönülsüz yer değiştirmeler nedeniyle mağdur olan toplulukları da içine alarak genişleyen bir program söz konusudur. Sosyal kalkınma nosyonunun içinde iyi yönetişim ilkeleri

vardır. Şöyle ki, sosyal hesap verilebilirlik, sivil toplum katılımı, şeffaflık, topluluk merkezli kalkınma temaları ağırlık kazanmaktadır (Hall, 2007).

Kalkınma ihtiyaçlarının ele alınmasında STK'ların ve sivil toplum savunucularının rolüne artan bir ilgi vardır. Banka'nın hesap verebilirlik, şeffaflık, âdemi merkezîyetçilik ve iyi yönetimle ilgili kavramları öncelimesinin altında çok uluslu şirketlere yönelik olarak daha uygun koşullar oluşturma çabası bulunmaktadır (Radin, 2007). Örneğin Dünya Bankası eğitim alanında yatırım önceliklerini (a) maliyet-fayda analizi, (b) âdemi merkezîyetçilik, (c) okul özerkliği, (d) pedagojik mallar ve eğitim teknolojileri ve (e) okullar ve öğretmenler arasındaki rekabeti teşvik eden pazar odaklı normlar üzerine yapılandırmıştır (Kempner ve Jurema, 2002).

OECD (Latin American Economic Outlook 2022) raporunda Latin Amerika için sivil toplum katılımı ve kamu-özel sektör işbirliği, enerji geçişini hızlandırmak için temel unsurlardır, demektedir. İlaveten bölgedeki madencilik faaliyetlerinin, bölgede yüksek düzeyde toplumsal muhalefetle karşılaşması nedeniyle yerel toplulukların düşük karbonlu geçişin bir parçası olarak projelerden faydalanmasını sağlama ihtiyacını kapsayan bir istişare ve iyi yönetim uygulamaları gereği vurgulanmıştır (OECD, 2022).

Çağdaş yönetim çok katmanlıdır. Ulusal düzenlemelerle birlikte ve bunlarla iç içe geçmiş önemli yerel, alt-bölgesel, ulus-üstü-bölgesel ve dünya ötesi operasyonları içerir. Ayrıca, yönetim son yıllarda kamu araçlarının yanı sıra özel araçlar aracılığıyla da giderek daha fazla karşımıza çıkmıştır. Küresel ilişkilerin yönetimi ise bilhassa devlet ötesi özellikleri keskin bir şekilde göstermektedir. Bir kere, çoğu küresel akışın düzenlenmesi, tek taraflı devlet eylemiyle değil, hükümetler arası istişareler ve koordinasyon yoluyla gerçekleşir (Scholte, 2022, s. 288).

Diğer yandan Dünya Bankası'nın Oxford Üniversitesi aracılığıyla yayımladığı *The World Bank Economic Review* dergisinde Çin Neden Afrika'da yatırım yapıyor? İsimli makale Çin'in deniz aşırı doğrudan yatırımlarının Batı ile karşılaştırıldığında, Batılı yatırımların hukukun üstünlüğü gibi iyi yönetim ilkeleriyle ilgili olduğunu Çin'in ise bu konuya önem vermediğini söylemektedir. Batılı yatırım, mülkiyet hakları ve hukukun üstünlüğü açısından zayıf yönetime sahip ülkelerden uzak durma eğilimindedir. Öte yandan Çin yatırımı, bu yönetim önlemlerine kayıtsız kalırken Çin'in yatırım payının büyük olduğu ülkeler, zayıf yönetime sahip ülkeler olma eğilimindedir, denmiştir (Chen, Dollar ve Tang, 2018).

Diğer yandan, He, Zhang ve Qian (2022) Kovid-19 sürecinde Çin'de sosyal eşitsizlik ve sosyal korumaya yönelik makalelerinde devletin yüksek seferberlik ve zorlayıcı kapasitesiyle güçlenen bütüncül ulus yaklaşımının, salgının kontrolüne yardımcı olan kendine özgü bir kriz yönetişimi tarzı ürettiğini şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Dünya Bankası 2017 Dünya Kalkınma Raporu, *Governance and the Law*'da Yönetişim şu şekilde tanımlanmaktadır: yönetişim, güç tarafından şekillendirilen politikaları uygulamak üzere belirli bir resmi ve gayri resmi kurallar dizisi dâhilinde, devlet ve devlet dışı aktörlerin politika tasarımı için etkileşime girdiği süreçtir. Bu Rapor, gücü, grupların ve bireylerin, başkalarının bu grup ve bireylerin çıkarları doğrultusunda hareket etmesini sağlama ve belirli sonuçlar elde etme yeteneği olarak tanımlar. Bu rapor Nijerya, Somali gibi ülkelerde kalkınma hususunda yaşanan başarısızlıkların bir yönetişim sorunu olduğundan yola çıkıyor. Devletin devlet dışı aktörlerin (sivil toplum, iş lobileri vb.) gerisinde kalması gerektiğini vurguluyor. Gana, Güney Afrika, Güney Sudan, Yemen Cumhuriyeti ve bazı Pasifik Ada devletlerinde olduğu gibi bazı durumlarda, uyumsuzluk çözümüne ilişkin çeşitli geleneksel ve karma kurumsal biçimler de dâhil olmak üzere örf ve âdet hukuku resmi olarak tanınmakta ve hukuk sistemine dâhil edilmektedir. Resmi veya gayri resmi olarak, yönetişim kurumları taahhüt ve işbirliği sorunlarını şiddet kullanmamaya teşvik edecek şekilde çözebilir. Güvenlik sonuçlarını iyileştirmek üzere dört ana yönetişim mekanizması; güç paylaşımı, kaynakların yeniden dağıtımını, anlaşmazlıkların çözümü ve yaptırımlar, önem arz etmektedir (World Development Report, 2017).

Dünya Bankası ile Rockefeller grubunun Çad-Kamerun petrol boru hattı yapımı başta olmak üzere sıkı ilişkileri bulunmaktadır. 2008 *Accelerating Catch-Up: Tertiary education for growth Sub-Saharan Africa*, isimli Dünya Bankası yayını daha verimli, yenilikçi fon kaynaklarını kullanarak yükseköğretim verimliliğini artırma-ya odaklanılması gerektiğini savunmuştur. Bu rapor üzerine inceleme yapan Banya (2015)'nin ifade ettiği üzere küreselleşme, üniversitelerin yönetimini etkileyerek üniversitelere sızmış ve akademi üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu yeni politika, Vekâlet Teorisi (VT) aracılığıyla yürütülmektedir. Vekâlet teorisi, taraflar arasındaki çatışan çıkarlar bağlamında, asillerden vekillere görev devri ile bağlantılı sorunları ve çözümleri inceler. VT, yalnızca yönetişim yapılarının seçilmesini ve değiştirilmesini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda rolün çok daha sıkı ve daha net bir şekilde belirlenmesini ve büyük ölçüde artan hesap verebilirliği mümkün kılmaktadır (Banya, 2015).

Daugirdas (2013), uluslararası örgütlerin demokrasiyi zayıflattığı ifade eder. Zira gerek uluslararası örgütlere katılan üye devletlerin karar alma süreçlerinde diğer üye devletlerle karar alma ehliyetini paylaşma zorunluluğu gerekse Dünya Bankası başta olmak üzere uluslararası örgütlerin karar alma yapılarındaki eşitsiz sermaye oy sistemine atıfta bulunur. Diğer yandan, gelişmekte olan ülkelerde Banka, sağlık ve eğitim alanında merkezi yönetimden yerelleşme, âdemi merkeziyetçi yapı ve özelleştirmelere destek vererek önceden kamu alanındaki hizmetlerin karma nitelik kazanmasına neden olmuştur. Nitekim Banka için yönetim gerek doğrudan yatırımların gerekse özel girişimin genişlemesi ve yayılması için karar alma süreçlerinde etkili rol almasını sağlamaktadır. Dünya Bankası için yönetişimin böyle bir işlevi bulunmaktadır (Daugirdas, 2013).

OECD'nin yönetişim doktrinine bakışı Dünya Bankası'na göre daha geniş kapsamlıdır. Bilhassa kamu hizmetlerinin daha hızlı ve kaliteli sunumları için yönetişim kavramı OECD raporlarında sıklıkla geçmektedir. OECD (2022: *Public Governance, Policy Papers*), Avrupa'nın ötesinde, sınır ötesi yenilikçi veri yönetişim kalıplarının kamu hizmeti sunumunu iyileştirme potansiyelini göstermektedir, demektir. Bu tür veri paylaşım ilkeleri, bölgedeki ülkeler arasında tarımsal veri yönetimi ve kullanımı için yeniliği teşvik etmeyi amaçlayan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'nin (ASEAN) Gıda Güvenliği Bilgi Sisteminde (AFSIS) görülebilir. Bütünsel veri yönetişimi sağlayıcıları, bir Platform olarak Devleti (Bir dijital hükümetin temel boyutlarından biri olarak Dijital Devlet Politikası Çerçevesi kapsamında) teşvik etmeye de yardımcı olabilir. Şöyle ki, sınır ötesi bir şekilde kullanıcı odaklı, tutarlı, sorunsuz, entegre, proaktif ve sektörler arası hizmet sunumu sağlamak üzere ekipleri donatan açık ve şeffaf kılavuzlar, araçlar, veriler ve yazılım kaynakları sağlamaktadır (OECD, 2022).

1997 Dünya Bankası Dünya Kalkınma Raporu (*The State in a Changing World*), Osmanlı İmparatorluğu'nun 1700-1800 yılları arasındaki toprak kayıplarının gerek orduda gerekse eğitim ve yönetim alanındaki reformlarını tetiklediğini ifade etmiştir. Rapor, yakın zamana kadar, bir ülkenin geri kalmış teknolojik ve ekonomik performansının ancak savaş zamanlarında ortaya çıktığını belirtirken, bir ülkeye sağlanan herhangi bir düzeyde dış yardımın, ekonomik performans, politika ve yönetişim kalitesiyle birlikte artacağı eklenmiştir (World Development Report, 1997).

1998-1999 Dünya Kalkınma Raporu (*Knowledge For Development*)'da yeni teknolojiler, politika oluşturan kurumların ve düşünce kuruluşlarının bilgi paylaşmasına izin vererek yönetişimi de geliştirebilir ve yönetişimi iyileştirilebilir demektir. Raporda, Afrika'da zorlukların bir kısmının zayıf yönetişim ve yozlaşmış mü-

fetişlerden kaynaklanan bir yapının varlığı ile ilgili olduğundan bahsedilmektedir (World Development Report, 1998-1999).

5. SONUÇ

Dünya Bankası 1990'lı yıllarda kalkınma konusuna yönetim kavramını dâhil etmeye başlamıştır. Banka, 1994'de hesap verilebilirliğin, hukukun üstünlüğünün, şeffaflığın ve hukuken yetkili bir yargının teşvik edildiği bir kamu yönetimi ile yönetim kavramını birleştirmiştir. Gerek Banka tarafından gerekse akademik literatürde yönetim kavramı tartışılmaya devam etmektedir. Genel anlamda yönetim, “ister bir hükümet, pazar veya ağ tarafından, ister bir aile, kabile, resmi veya gayri resmi kuruluş veya bölge üzerinden ve ister kanunlar, normlar, güç veya dil yoluyla olsun, tüm yönetim süreçleri” ile ilgilidir. Toplumsal hedeflere ulaşmada hükümetin rolünü vurgular. Dünya Bankası ve OECD, yönetim kavramını değişik yönleriyle ele alınmaktadır. Dünya Bankası genellikle gelişmekte olan ülkelerinin piyasa ekonomisi odaklı ekonomik büyüme rakamlarının sürdürülebilirliği çerçevesinde kırılğan yoksul gruplara çeşitli sosyal yardımlar aracılığıyla ulaşmayı ve sosyal riskleri önlemeyi hedeflemektedir. OECD ise yönetim kavramını küresel bir kamu yönetimi verimliliği ve sürdürülebilirliği çerçevesine oturtmuştur. Yönetişim etrafında yapılan tartışmalar, devlet, liberalizm, kapitalizm ve kalkınma çerçevesinde uzun bir süredir gündemdedir. Bu çalışmada yönetim kavramı, Dünya Bankası'nın yönetim ve sosyal risk yönetimi ile gelişmekte olan ülkelerdeki hedefleri araştırılmıştır. Dünya Bankası, başta doğrudan yabancı yatırımlar olmak üzere özel mülkiyet, özel girişim ve liberal ekonomiyi savunan bir ulus üstü finans örgütüdür. Banka, neredeyse tüm dünya devletlerini içeren geniş bir üye yelpazesine sahiptir. Banka'nın kuruluş süreci ABD önderliğinde İngiltere-ABD ortak fikridir. İkinci Dünya Savaşı'nın esas kazananı ABD'nin girişimiyle, Bretton Woods Konferansı'nda bir araya gelen başta Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri olmak üzere 44 ülke temsilcisinin katıldığı toplantıda kuruluş kararı alınmıştır. Kurulduğundan bugüne toplam sermaye oranı içinde payı azalmış olsa bile ABD, Dünya Bankası'nın hala en büyük hissedarıdır. ABD tarafından başkanları atanan Banka, kuruluş tarihinden bugüne liberal ekonomik politikalar uygulamakta ve yabancı yatırımcıları, çok uluslu şirketleri, özel sermayeyi desteklemektedir. Kapitalizmin altın çağı olan 1945-1975 arasında ılımlı piyasa ekonomisi ve ithal ikameci politikalarla uyumlu çalışan Banka, daha çok yatırım ve kalkınma odaklı projeleri desteklemiştir. 1980'lerde yükselen neoliberal politikalar, Banka gündemine yerleşirken, koşullu kredi uygulamasına geçilmiştir. Böylelikle yapısal uyum reformları şartıyla kredi verme dönemi açılmıştır. Artık Banka, kredi verdiği ülkelere-

rin kamu politikalarına müdahale etmeye başlamış, ekonomi ve istihdam politikalarının dönüşümüne yapısal uyum politikaları ile basamak hazırlamıştır. Örneğin 1983 tarihli Devlet İhale Kanunu, 2002'de Kamu İhale Kanunu'yla değiştirilerek Kamu İhale Reformu yapılmıştır. Dünya Bankası öneri ve teknik yardımıyla gerçekleştirilen Kamu İhalesi Reformu, Türkiye'de 2001 ekonomik krizinin ardından neoliberal iyi yönetim reformlarının önemli bir parçasıdır. Böylece, merkezi karar otoritesinin yanında bir dizi bağımsız düzenleyici otoritenin oluşması mümkün olmuştur. Zira Banka tarafından verilen borçlar, tipik olarak kamu sektörü reformu ve kapasite geliştirmeye odaklanır, ancak yönetim reformu şeffaflığı veya hesap verebilirliği artırmaya yönelik yasal ve mali yönetimde ilgilidir. Dünya Bankası'nın yönetim kavramı siyasi olmakla birlikte, devletin demokratik olup olmaması, işleyiş tarzı, insan hakları sicili yâda devlet kültürü ile ilgili değildir. Ancak Banka'nın yönetim doktrininin, neoliberal süreçlerin oluşumuna ve bilhassa ev sahibi ülkelerdeki sivil toplum örgütlerinin, çok uluslu şirketlerin, sendikaların, iş lobilerinin vb. karar alma süreçlerine katılımına yönelik bir yapı sergilediği görülmektedir.

Dünya Bankası, 1990'lı yıllarda kalkınma alanında yeni bir açılım keşfetmiş ve sosyal yatırım projelerini ve politikalarını uygulamaya geçirmiştir. Bilhassa yapısal uyum kredilerinin koşulu olarak kamu yönetimi alanında yeni uygulamalara yönelmiştir. Bu bağlamda üye devletlerin eğitim alanında yerel paydaşların (sivil toplum örgütleri, iş lobileri ve özel sektör) daha fazla söz sahibi olduğu yönetim uygulamalarına geçilmiştir. Sağlık alanında merkezi örgütlenmeden yerel yapılanmaya, istihdamda sözleşmeli personele ve esnek çalışmaya, artan özel sektör yatırımlarına ve yönetim uygulamalarına gidilmiştir. Diğer yandan sosyal ağlar ve sosyal medya yönetimi besleyen aktörler olarak sahneye çıkmıştır. Şeffaflık, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve özgürlük ilkelerinin yaygınlaştığı ve ekonomik büyüme için elzem olduğu görüşü hâkim olmuştur. Sahra Altı Afrika'nın siyasi ve ekonomik zorlukları ve kalkınma sorunları nedeniyle ilk kez 1989 yılında Dünya Bankası'nın gündeme taşıdığı yönetim, 1997 Dünya Kalkınma Raporu (Değişen Dünyada Devlet) ile iyi yönetim kavramına doğru pekiştirilmiştir. 2017'de yayımlanan Yönetişim ve Yasa isimli Dünya Kalkınma Raporu ise, yönetişimin hukuk alanında genişlemesinin önemine odaklanmıştır. Neredeyse tüm ulus üstü örgütlerin ehemmiyetle üzerinde durduğu yönetim doktrini esasen günümüz piyasa ekonomisinin sürdürülebilir gelişimini sağlamak üzere yabancı yatırımcılar, özel sektör, sivil toplum, sosyal ağ gibi tüm paydaşların ekonomiyi ilgilendiren bir kararda eşit oranda pay alması ve karar verme süreçlerinin merkezi otoriteden aşağı doğru dağıtımını sağlamaktadır. Dünya Bankası, yapısal uyum reformları sonrası Asya başta olmak üzere yaşanan ekonomik krizler nedeniyle tepki çekmiş ve yargılanmıştır. Zira bu reformlar ülkelerin esnek çalışma biçimlerine geçmelerine,

taşeronluk gibi alt işverenlik uygulamalarının çoğalmasına, bireysel emeklilik sistemlerinin yaygınlaşmasına, iş güvencelerinin azalmasına neden olmuş, sosyal hak kayıplarına ve çalışan yoksulluğuna yol açmıştır. Gerek Hindistan gerekse Moğolistan'da artan doğrudan yabancı yatırımların istihdam alanında bir iyileşmeye neden olmadığı gözlemlenmektedir. Aynı zamanda dünya genelinde artan yoksulluk, kırılğan gruplarının sosyal risk teşkil etmesine ve piyasa ekonomisine olan güvenin azalmasına neden olurken, yönetim kavramının içine sosyal risk yönetimini ekleyen Dünya Bankası, sosyal yatırım uygulamalarını bünyesine alan yeni bir açılım ve kredi politikası izlemeye başlamıştır.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem: In this study, the concept of governance structured by the World Bank as a priority to prevent social risks and to be included in economic decisions to keep on sustainable development of the global free market economy, its importance, effects, and short-term solutions. In 1978, the World Bank changed its credit policy and introduced the principle of conditionality in lending. In the 1980s, countries borrowing from the Bank faced structural adjustment programs as a conditionality of their loans. Structural adjustment programs that affect the employment and economic policies of the borrowing member states, such as market-oriented regulations and flexible working, caused economic depression around the world. After that, under the leadership of the World Bank, the concept of governance was suddenly introduced. The governance shaped by the Bank with concepts such as accountability, transparency, and decentralization was brought to the agenda to solve this crisis. At the same time, while embracing the concept of social investment concept towards the end of the 20th century, the Bank started to implement Social Risk Management programs as social protection challenges for poor people. The research questions the relationship between the World Bank, governance and social risk management, and the market economy.

Research Questions: Scientific research was done to look for the answers to the following questions in the article:

What is the relationship between the World Bank, foreign direct investments, a market economy, and governance?

To find out the cause-effect relationship between social investment, social risk management, and governance.

Literature Review: The World Bank and the OECD are the most important actors in global governance practices. The study investigated and compared the subject of governance and social risk management initiatives in the World Development Reports, OECD, UNCTAD, and ILO reports. Direct foreign investment incentives, structural adjustment reforms, effects, results, and governance practices of the Bank in research articles for Turkey, Chile, Mongolia, Argentina, India, and Sub-Saharan African countries were examined.

Result and Conclusion: Governance, which was brought to the world agenda by the World Bank for the first time in 1989 due to the political and economic difficulties and development problems of Sub-Saharan Africa, then was supported by the 1997 World Development Report, which brought up good governance. Towards the end of the 20th century, not only governance but also the concept of social investment was on the agenda of the World Bank. Thus, the World Bank started to operate in the field of social welfare, social development, and social protection. Social protection practices were initiated as a means of combating absolute poverty and social welfare, which the Bank carries out in line with its basic human needs approach. Although social protection practices are programs such as conditional cash transfers and income support, they have expanded to include communities that have been victimized by involuntary displacement in recent years. Thus, the World Bank took measures against the social risks with Social Risk Management that developed after the reforms in the public administration towards the transition to the market in the 1990s to the member states that borrowed from the Bank. The World Bank takes social protection measures against the risks of the market economy while building a pluralistic institutional structure that includes organizations such as civil society, business lobbies, and trade unions through its governance doctrine.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkıları: Özlem KÜÇÜK, çalışmanın tamamında tek başına katkı sunmuştur.

Çıkar Beyanı: Yazarlar ya da herhangi bir kurum/ kuruluş arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement: The authors declare that the ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the event of a contrary situation, the Journal of Public Administration and Policy has no responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.

Author Contributions: Özlem KÜÇÜK has contributed to all parts and stages of the study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors and/or any institution.

KAYNAKÇA

- Achieving Cross-Border Government Innovation. (2022). OECD, Public Governance Policy Paper, 1-189, Publisher: OECD.
- Arjantin'in borçlarını Dünya Bankası ödeyecek. (2002). Hürriyet Gazetesi, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/arjantin-in-borclarini-dunya-bankasi-odeyecek-38421310>, 1-25.
- Armada F, Muntaner C, Navarro V. Health and Social Security Reforms in Latin America: The Convergence of the World Health Organization, the World Bank, and Transnational Corporations. (2001). *International Journal of Health Services*, 31(4): 729-768. doi:10.2190/70BE-TJ0Q-P7WJ-2ELU
- Banya, K. (2006). The World Bank, NGOs and the State of Development in Sub-Saharan Africa: Implications For Alleviating Poverty and Advancing Societal Reform. In: *Suffer the Little Children: National and International Dimensions of Child Poverty and Public Policy*, Emerald Group Publishing Limited, 433-475.
- Banya, K. (2015). Globalization, Policy Directions, and Higher Education in Sub-Saharan Africa. In: Zajda, J. (eds) *Second International Handbook on Globalisation, Education and Policy Research*. Springer, Dordrecht. 181-202, https://doi.org/10.1007/978-94-017-9493-0_12
- Baker, T., Evans, J. ve Hennigan, B. (2020). Investable poverty: Social investment states and the geographies of poverty management. *Progress in Human Geography*, 44(3), 534–554, <https://doi.org/10.1177/0309132519849288>
- Basu, D. ve Miroshnik, V. (2013). A Critical Analysis of the Structural Adjustments and Economic Reform in India. *India Quarterly*, 69(2), 159–177. <https://doi.org/10.1177/0974928413481884>
- Bayramoğlu, S. (2004). *Yönetişim ve Demokrasi İlişkisinde Siyasal İktidar Sorunu: Türkiye'de Bağımsız Düzenleyici Kurumlar*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bevir, M. (2007). *Public Governance*. The University of California, Berkeley, USA.
- Blankert, J. W. (2009). China Rising: Will the West Be Able to Cope? The Real Long-Term
- Blanton, R. G., Blanton, S. L. ve Peksen, D. (2015). The Impact of IMF and World Bank Programs on Labor Rights. *Political Research Quarterly*, 68(2), 324-336, <https://doi.org/10.1177/1065912915578462>
- Broad, R. (2007). Knowledge Management: A Case Study of the World Bank's Research Department. *Development in Practice*, 17(4-5), 700–708.

- Canan, S. (2010). Finansal Serbestleşme Sonrasında Latin Amerika, Meksika, Güneydoğu Asya ve **Türkiye’de Yaşanan Krizler, Nedenleri** ve Uygulanan IMF Tipi İstikrar Programlarının Sonuçları. 1-28, In book: *Halil Seyidoğlu’na Armağan Finansal Kriz Yazıları*. İrfan Kalaycı (Ed.). İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Chakrabarti, A. ve Dhar, A. (2013). Social Funds, poverty management, and subjectification: beyond the World Bank approach. *Cambridge Journal of Economics*, 37(5), 1035–1055.
- Chen, W., Dollar, D. ve Tang, H. (2018). Why Is China Investing in Africa? Evidence from the Firm Level. *The World Bank Economic Review*, 32(3), 610–632.
- China – Approaching The End of Export-Led Growth Story?. (2014). Euromonitor International, <https://www.euromonitor.com/article/china-approaching-the-end-of-export-led-growth-story>, 1-12.
- Cocozzelli, F. (2006). The Role of Social Policy in Post-Conflict Reconstruction. *Journal Of Peacebuilding and Development*, 2(3), 49-63.
- Dağlı, H. ve Demir, M. (2003). Kalkınma Bankacılığının Fonksiyonel Gelişimi: TSKB Örneği. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49(1), 41-46.
- Daugirdas, K. (2013). Congress Underestimated: The Case of the World Bank. *The American Journal of International Law*, 107(3), 517–562.
- Davaakhuu, O., Sharma, K. ve Bandara, Y. M. W. Y. (2014). Foreign Direct Investment in a Transition Economy: Lessons from the Experience of Mongolia. *Global Business Review*, 15(4), 663–675.
- Davy, U. (2013). The rise of the global ‘social’: Origins and transformations of social rights under UN human rights law. *International Journal of Social Quality*, 3, 41-59.
- Deacon, B. (2007). *Global Social Policy and Governance*. London: Sage.
- De Villegas, MF ve Adelson, N. (2000). Civil Society Participation in World Bank and Inter-American Development Bank Programs: The Case of Mexico. *Global Governance*, 6, 473-492.
- Doornbos, M. (2001). ‘Good Governance’: The Rise and Decline of a Policy Metaphor?, *Journal of Development Studies*, 37(6), 93-108, DOI: 10.1080/713601084
- Franceschet, A. ve Archibugi, D. (2009). *The Ethics of Global Governance*. Antonio Franceschet (Ed.), Lynne Rienner Publishers, USA.
- Goldman, M. (2005). Tracing the Roots/Routes World Bank Power. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 25(1/2), 10-29.